

RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI

Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi

*Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti Iqtisodiyot fakulteti,
Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrasida o'qituvchisi.*

Nasirov Abdullo Xayrullayevich

*Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti
Iqtisodiyot yo'nalishi 2-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada biz raqamli iqtisodiyot evolyutsiyasini ta'minlovchi asosiy iqtisodiy ustunlarni ko'rib chiqamiz va uning kengayishiga turtki bo'lgan o'zaro bog'liq omillarni o'rganamiz. Raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy asoslari innovatsiyalar va tadbirkorlik madaniyatini yuksaltirishdan tortib raqamli infratuzilmaga sarmoya kiritish, ma'lumotlarga asoslangan tushunchalarni rivojlantirish, raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish va samarali me'yoriy-huquqiy bazalarni yaratishgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanishni ta'minlay oladigan dinamik va mustahkam ekotizim uchun zamin yaratadi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, sanoat, biznes, elektron tijorat, siyosat, pul.

Raqamli iqtisodiyot, shuningdek, internet iqtisodiyoti yoki yangi iqtisodiyot sifatida ham tanilgan, raqamli texnologiyalar, ma'lumotlar va internetga asoslangan iqtisodiy faoliyatni anglatadi. So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot jadal o'sishni boshdan kechirdi, biznesning ishlash usullarini, iste'molchilarning o'zaro munosabatini va iqtisodiyotning ishlashini o'zgartirdi. Ushbu raqamli inqilob innovatsiyalar, tadbirkorlik va global ulanish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi, an'anaviy tarmoqlarni qayta shakllantirdi va yanada o'zaro bog'langan dunyoga yo'l ochdi. Raqamli iqtisodiyotning asosiy omillaridan biri bu elektron tijorat bo'lib, u onlayn tovar va xizmatlarni sotib olish va sotishni o'z ichiga oladi. Elektron tijorat platformalari iste'molchilarning xarid qilish usulini inqilob qildi, ular qulaylik, foydalanish imkoniyati va keng turdagi mahsulotlarni qo'llarida taqdim etdi. Amazon, Alibaba va eBay kabi onlayn bozorlarning o'sishi bilan barcha o'lchamdagi korxonalar global bozorlarga chiqishlari va teng o'yin maydonida raqobatlasha oladilar. Raqamli iqtisodiyotning yana bir muhim jihati - bu frilanser, shartnoma va talab bo'yicha ishlarning ko'payishi bilan tavsiflangan gig-iqtisoddir. Uber, Airbnb va Upwork kabi platformalar odamlarga o'z malakalari va xizmatlaridan

monetizatsiya qilish, daromad olish va moslashuvchan bandlik imkoniyatlari uchun yangi imkoniyatlar yaratish imkonini berdi. Konsert iqtisodiyoti, shuningdek, transport, turar joy va professional xizmatlar kabi sohalarda innovatsiyalarni rag'batlantirdi, an'anaviy biznes modellarini buzdi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirdi. Ma'lumotlar va tahlillar raqamli iqtisodiyotda hal qiluvchi rol o'ynab, korxonalariga tushunchalar to'plash, asoslangan qarorlar qabul qilish va mijozlar tajribasini shaxsiylashtirish imkonini beradi. Katta ma'lumotlar texnologiyalari va sun'iy intellekt moliya, sog'liqni saqlash va marketing kabi sohalarni inqilob qilib, samaradorlik, moslashtirish va bashorat qilish qobiliyatlari uchun yangi imkoniyatlarni ochib berdi. Ma'lumotlar kuchidan foydalangan holda, tashkilotlar operatsiyalarni optimallashtirishi, innovatsiyalarni rivojlantirishi va raqamli bozorda raqobatdosh ustunlikka ega bo'lishi mumkin. Raqamli iqtisodiyot, shuningdek, raqamli marketing, ijtimoiy media va onlayn reklamani o'sishiga turtki bo'lib, korxonalarni mijozlar bilan muloqot qilish, brend xabardorligini oshirish va sotishni rag'batlantirish uchun kuchli vositalar bilan ta'minladi. Influencer marketingi, kontent yaratish va maqsadli reklama kampaniyalari raqamli sohada auditoriyani jalb qilish va jalb qilishning muhim strategiyalariga aylandi. Facebook, Instagram va YouTube kabi ijtimoiy media platformalari iste'molchilar bilan bog'lanish va brendlar atrofida hamjamiyat yaratish uchun asosiy kanallarga aylandi. Raqamli iqtisodiyotning murakkabliklari va imkoniyatlarini o'rganar ekanmiz, korxonalar, hukumatlar va jismoniy shaxslar o'zgaruvchan muhitga moslashishlari va raqamli texnologiyalarni o'sish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi sifatida qabul qilishlari juda muhim. Raqamli infratuzilmaga sarmoya kiritish, raqamli ko'nikma va savodxonlikni rivojlantirish, tadbirkorlik va ijodkorlik madaniyatini oshirish orqali biz raqamli iqtisodiyotning to'liq salohiyatidan foydalanishimiz va hamma uchun yanada inklyuziv, mustahkam va dinamik kelajak qurishimiz mumkin. Raqamli iqtisodiyot global miqyosda sanoat, biznes modellari va ijtimoiy o'zaro munosabatlarni qayta shakllantiruvchi o'zgartiruvchi kuch sifatida paydo bo'ldi. Raqamli texnologiyalarning tez o'zlashtirilishi, elektron tijorat platformalarining ko'payishi va katta hajmdagi ma'lumotlarning generatsiyasi bilan tavsiflangan raqamli iqtisodiyot siyosatchilar, biznes va jismoniy shaxslar uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlar va murakkab muammolarni ham taqdim etadi. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning iqtisodiy asoslarini tushunish uning o'sish, innovatsiyalar va inklyuzivlik katalizatori sifatidagi salohiyatidan foydalanish uchun zarur. Raqamli iqtisodiyotni olg'a siljituvchi muhim tarkibiy qismlarni o'rganib chiqib, biz mamlakatlar, korxonalar va jismoniy shaxslar raqamli

texnologiyalarning murakkabliklarida qanday harakat qilishlari, paydo bo'layotgan imkoniyatlardan foydalanishlari va raqamli transformatsiya muammolarini hal qilishlari haqida tushuncha berishni maqsad qilganmiz. So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot butun dunyo bo'ylab iqtisodiy o'sish va o'zgarishlarning asosiy haydovchisi sifatida namoyon bo'ldi. Raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, ma'lumotlar tahlili va ulanishning tez tarqalishi bilan tavsiflangan raqamli iqtisodiyot tarmoqlar, biznes va jamiyat o'zaro munosabatlarini chuqur yo'llar bilan qayta shakllantirmoqda. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning iqtisodiy asoslarini tushunish ushbu dinamik va rivojlanayotgan tomondan taqdim etilgan imkoniyatlardan foydalanish va muammolarni hal qilishga intilayotgan siyosatchilar, biznes va jismoniy shaxslar uchun juda muhimdir.

1. Innovatsiya va tadbirkorlik.

Raqamli iqtisodiyotning markazida innovatsiyalar va tadbirkorlik madaniyati yotadi. Raqamli texnologiyalar startaplar va innovatorlar uchun kirish to'siqlarini kamaytirib, ularga an'anaviy tarmoqlarni buzish va yangi bozor imkoniyatlarini yaratish imkonini berdi. Sun'iy intellekt, blokcheyn, narsalar interneti (IoT) va bulutli hisoblash kabi texnologik taraqqiyotning jadal sur'atlari innovatsiyalar va biznes yaratish uchun qulay zamin yaratadi. Hukumatlar va siyosatchilar qo'llab-quvvatlovchi me'yoriy-huquqiy bazalar, moliyalashtirish mexanizmlari va infratuzilmani rivojlantirish orqali innovatsiyalar uchun qulay muhitni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi.

2. Ulanish va raqamli infratuzilma.

Kuchli raqamli infratuzilma, jumladan, yuqori tezlikdagi internetga ulanish, mobil aloqa va ma'lumotlarni saqlash imkoniyatlari raqamli iqtisodiyotning o'sishi uchun zarur. Yaxshilangan ulanish korxonalariga global bozorlarga chiqish imkonini beradi, masofaviy ish va hamkorlikni osonlashtiradi va iste'molchilar uchun raqamli xizmatlardan foydalanish imkoniyatini oshiradi. Raqamli infratuzilmaga investitsiyalar, masalan, 5G tarmoqlari, keng polosali tarmoqni kengaytirish va kiberxavfsizlik choralari uzluksiz raqamli shovqinlar va tranzaksiyalarni ta'minlash uchun zarurdir. Davlat-xususiy sheriklik va maqsadli investitsiyalar raqamli infratuzilmani rivojlantirishning asosiy strategiyasi hisoblanadi.

3. Ma'lumotlar.

Ma'lumotlar raqamli iqtisodiyotning qimmatli aktiviga aylandi, bu korxonalariga iste'molchilarning xatti-harakatlari, bozor tendentsiyalari va operatsion samaradorlik haqida tushuncha beradi. Mashinani o'rganish, bashoratli modellashtirish va ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish kabi ilg'or ma'lumotlarni tahlil

qilish vositalari va usullari korxonalariga ongli qarorlar qabul qilish, jarayonlarni optimallashtirish va mijozlar tajribasini shaxsiylashtirish imkonini beradi. Ma'lumotlarni samarali boshqarish, maxfiylik qoidalari va kiberxavfsizlik choralari ma'lumotlar yaxlitligini ta'minlash va raqamli tranzaksiyalarga ishonchni oshirish uchun zarur.

4. Raqamli ko'nikmalar va ishchi kuchini rivojlantirish.

Raqamli iqtisodiyot jadal rivojlanayotgan muhitda rivojlanish uchun raqamli savodxonlik, texnik tajriba va moslashuvchanlik bilan jihozlangan malakali ishchi kuchini talab qiladi. Doimiy o'rganish, malaka oshirish va qayta malaka oshirish xodimlarning raqamli asrda raqobatbardosh va dolzarb bo'lib qolishi uchun zarurdir. Ta'lim muassasalari, ish beruvchilar va siyosatchilar raqamli iqtisodiyotning rivojlanayotgan talablariga mos keladigan o'quv rejalari, o'quv dasturlari va sertifikatlashtirish yo'llarini ishlab chiqish uchun hamkorlik qilishi kerak. Raqamli ishchi kuchiga xilma-xillik, tenglik va inklyuziyani rag'batlantirish innovatsiyalar va barqaror o'sishni rag'batlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

5. Normativ va siyosatga oid mulohazalar.

Raqamli iqtisodiyot kengayib borar ekan, siyosatchilar innovatsiyalar va raqobatni iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, maxfiylik va xavfsizlik muammolari bilan muvozanatlash muammosiga duch kelishadi. Normativ-huquqiy bazalar adolatli raqobat, ma'lumotlar maxfiyligi, intellektual mulk huquqlari va kiberxavfsizlikni ta'minlash uchun raqamli iqtisodiyotning o'zgaruvchan dinamikasiga moslashishi kerak. Xalqaro hamkorlik va standartlarni ishlab chiqish transchegaraviy muammolarni hal qilish va global raqamli iqtisodiyotdagi qoidalarni uyg'unlashtirish uchun juda muhimdir. Innovatsiyalar, raqamli inklyuzivlik va mas'uliyatli biznes amaliyotlarini targ'ib qiluvchi faol siyosatlar butun jamiyatga foyda keltiradigan rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishi mumkin.

Xulosa: Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy asoslari innovatsiyalar, ulanish, ma'lumotlar tushunchalari, raqamli ko'nikmalar va samarali boshqaruvga asoslanadi. Raqamli iqtisodiyot taqdim etayotgan imkoniyatlardan foydalanish barqaror iqtisodiy o'sish, ijtimoiy inklyuzivlik va umumiy farovonlik uchun texnologiyadan foydalanish uchun manfaatdor tomonlarning hamkorlikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Raqamli infratuzilmaga sarmoya kiritish, innovatsiyalar madaniyatini oshirish, raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish va mustahkam me'yoriy-huquqiy bazani joriy etish orqali mamlakatlar raqamli iqtisodiyotning to'liq salohiyatini ochib, yanada mustahkam, inklyuziv va

texnologik jihatdan ilg‘or kelajak sari olg‘a siljishlari mumkin. Raqamli iqtisodiyot biznesni qanday olib borishimiz, boshqalar bilan o‘zaro munosabatimiz va global iqtisodiyotga qanday hissa qo‘shayotganimizdagi paradigmaning o‘zgarishini ifodalaydi. Raqamli asrning imkoniyatlari va muammolarini o‘zlashtirib, biz innovatsiyalar, hamkorlik va farovonlikning yangi chegaralarini ochib, texnologiya dunyodagi taraqqiyot va o‘zgarishlar uchun qudratli kuch bo‘lib xizmat qiladigan kelajakni shakllantirishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Raqamli iqtisodiyot asoslari" darslik "SamDu" nashriyoti, 2020-yil.
2. R. H. Ayupov "Raqamli iqtisodiyot: muammolar va yechimlar" Toshkent-2019 y.
3. В. Д. Андрианов "Экономический и инвестиционный потенциал" Москва – 1999 г.
4. Lapidus L.V. Sifrovaya ekonomika. - M.: Infra-M, 2019.
5. Gulyamov S.S., Ayupov R.H., Abdullaev O.M., Baltabaeva G.R. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalar. - T.: TMI, "Iqtisod-Moliya", 2019.